

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Typ posudku: oponent

Autor/ka práce: Kristýna Knížová

Název práce: Pracovní vztahy a sociometrie jako metoda jejich měření

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Pavel Kuchař, CSc.

Oponent/tka: PhDr. Martin Buchtík

Navržené hodnocení: nedoporučuji k obhajobě

Zdůvodnění Vašeho hodnocení práce:

Práce Kristýny Knížové je empirickou studií zaměřenou na možnosti využití sociometrie při zkoumání neformálních vztahů v pracovních kolektivech. Přestože jde o nosné téma, autorka jej nedokázala uchopit. Celá práce tak stojí na několika problematických tvrzeních, která nejsou ničím podložena, schází hlubší diskuse jak v teoretickém úvodu, tak v návaznosti na provedené případové studie, zjištění jsou pouze povrchní, v některých případech nevyplývají z provedeného šetření.

Práce je nicméně řádně upravena, na solidní stylistické úrovni. Literatura, pokud je použita, je citována (sice nikoliv standardně podle předepsaného vzoru, nicméně v celém textu konzistentně).

Teoretická část práce je rozdělena na dvě kapitoly. Prvních se věnuje definici pojmů souvisejících s tématem pracovních kolektivů. Jsou sice vybrány relevantní termíny, avšak (s výjimkou termínu koheze) nejsou dále v práci nijak použity ani diskutovány (například rozdělení pracovní skupiny a pracovního týmu by určitě v práci využití najít mohlo). Tato část je tak v práci nadbytečná. Druhá teoretická kapitola se věnuje sociometrii jako metodě výzkumu. Omezuje se na popis základních pojmů, jejichž úplný výčet předkládám: sociální atom (s tímto termínem ani však dále vůbec nepracuje), preference, volba, sociogram, index, matice, a tři sociometrické role - hvězda, opomíjený, izolát (str. 9-15). Pojmy jsou představeny na velmi obecné úrovni, většina z nich jistě zasluhuje hlubší pozornost (např. role či typy sociogramů).

V této kapitole si autorka vystačí prakticky s JEDNOU knihou. Ač jde o knihu jistě vhodnou (Sociometrie Miloslava Petruska z r. 1969), považuji za nezbytné stavět více než na této jedné knize, jejíž poznatky byly za posledních 40 let podstatně rozšířeny. Teoretickou část z uvedených důvodů považuji za problematickou.

V metodologické části jsou představeny předpoklady pro provedené případové studie, představeny využití indexy (o těch se zmíním v pasáži analytické části práce) a představen výzkumný instrument. Přestože jde o otázky standardně v sociometrických výzkumech využívané, tudíž se s nimi autorka jistě setkala v literatuře, chybí zde jakýkoliv odkaz na zdroj inspirace. Přestože je přebírání vhodných položek a znění otázek ve výzkumné praxi běžné, v práci tohoto typu bych očekával alespoň stručný odkaz na zdroj a/nebo volnou inspiraci (připouštím však, že jde pouze o osobní dojem a může jít opravdu zcela o původní dílo autorky).

Co se týká předpokladů práce, zde mám výhrady k dvěma předpokladům, které nejsou v práci ničím podloženy. 1) „*Skupina se musela skládat alespoň z pěti členů, maximální hranici*

jsem si stanovila na deseti členech.“ (str. 16) Tento předpoklad považuji za mylný a v zásadě práci škodlivý. Významná výhoda sociometrie je ta, že umožňuje zkoumat (a také je tak využívána) relativně větší kolektivy, kde umožní odhalit jinak skryté struktury a problémy. Analytická část práce je tak o některá možná zjištění ochuzena. 2), „*Dotazník je postaven na pozitivních volbách, protože získání negativních odpovědí je o poznání problematičtější.*“ Toto tvrzení je samozřejmě pravdivé, i když poněkud banální. Chybí zde přesvědčivá argumentace, proč je v zásadě polovina sociometrického testu odstraněna, i když v běžném sociometrickém výzkumu je zcela standardní a samozřejmou součástí šetření. Autorka těmito dvěma tvrzeními výrazně omezuje možnou vypovídající hodnotu analytické části výzkumu.

Analytická část výzkumu se sestává ze tří případových studií v pracovních kolektivech o velikosti 6, 7, respektive 8 osob. Vždy je popsán pracovní kolektiv, formální struktura, věk a vzdělání jeho členů. Následuje shrnutí obdržených a provedených voleb, doplněné o řadu sociometrických grafů a tabulek. V závěru každé analýzy je sumarizující část, která místo počtu voleb pracuje s indexy. Hlavním výstupem každé analýzy je stručné určení jádra skupiny, sociometrické hvězdy, příp. izolátu/outsidera.

Analýza provedených voleb u jednotlivých položek dotazníku se obvykle omezuje na prostý popis grafu či tabulky. Přestože jsou v průběhu analýzy problematizovány některé otázky (např. *Jak se cítíte v kolektivu?* str. 22; *Představte si, že jste dostal/a za úkol vytvořit a předvést prezentaci na konferenci spolu s dalšími kolegy. Koho byste si vybral/a?* str. 36), a naznačeny relevantní metodologické problémy, v práci zcela chybí diskuse jejich validity a reliability, zda je některé možné vyloučit, protože se duplikují, za jakých podmínek.

Indexy jsou používány spíše doplňkově, zpravidla duplikují zjištění popsaná celkovým počtem obdržených/získaných voleb (např. str. 27 a 28). Nejsem si jist, zda bakalantka pochopila, že tato zjištění musí být z povahy konstrukce index stejná (jde o srovnání absolutního a relativního počtu voleb). K této pochybnosti mne vede také výrok v diskusi práce „*Z vypočtených individuálních indexů, které jsem já prováděla ve svém výzkumu, jsem vyvodila vždy velmi podobné závěry jako při prostém součtu provedených a obdržených voleb každého člena.*“ (str. 52) Interpretace hodnot skupinových indexů (např. index skupinové koheze na str. 29-30; signifikance na str. 45) není ničím podložena, autorka se spokojí s tvrzením, že nejde o příliš vysoké hodnoty.

Indexy jednotlivých skupin jsou pouze stručně srovnávány (str. 49), byť v závěru práce nicméně autorka poněkud rozporně píše, že „*každá skupina má svá specifika, v různých směrech se od sebe liší a všechny tyto rozdílnosti těžko zastoupí pouze jedno číslo*“ (str. 52), čímž trochu zamlžuje informaci, zda podle ní je nebo není možné indexy ke srovnání mezi skupinami využít, či nikoliv.

Kapitola diskuse spíše rozvíjí teoretický úvod, v mnohém vůbec nereflektuje analýzu. Autorka tímto způsobem diskutuje např. sociometrii jako metodu sběru dat, kterou lze označuje jako téměř bezvadnou (str. 50), aniž by provedla jakékoliv srovnání s jinými metodami. O dvě strany dál však uvádí, že ke zkoumání vztahů se hodí spíše kvalitativní metody (str. 52)

Diskusi o anonymitě, kterou v tomto případě považuji za zásadní, omezuje na subjektivní konstatování, že stylizace se může vyskytovat pouze ve výjimečných situacích (str. 51). Na stejné straně následuje tvrzení, že „*získat negativní odpovědi je však opravdu o poznání těžší, než získat odpovědi pouze pozitivní*“. Toto tvrzení však nikterak nemůže vyplývat z provedeného šetření, protože dotazník žádné negativní otázky sociometrického charakteru neobsahoval. O omezení počtu voleb v dotazníku se dočítáme, že „*obecně se má za lepší...*“ (str. 51), což je opět tvrzení, které se

zjevně o provedený výzkum neopírá. Další komentáře k této části jsem zmínil v souvislosti s analýzou dat, nebudu je zde tedy duplikovat.

Celkové hodnocení práce:

Celkově práce nedosahuje požadavků kladených na bakalářskou práci. Bakalantka podle mého soudu zejména neprokázala schopnost práce s odbornou literaturou, kterou by podložila svou argumentaci. Za nedostatečnou také považuji formulaci podložených závěrů.

Z výše uvedených důvodů proto práci **nedoporučuji k obhajobě.**

Datum: V Praze 6.6.2011

PhDr. Martin Buchtík